LUND UNIVERSITY

Fäktmästarna vid Lunds universitet

Tersmeden, Fredrik

Published in:
LUGI Fäktförening 100 år 1912-2012

2012

Link to publication

Citation for published version (APA):
Tersmeden, F. (2012). Fäktmästarna vid Lunds universitet. I M. Erenius, F. Hanell, & A. Lundqvist (Red.), *LUGI Fäktförening 100 år 1912-2012* (s. 55-75). LUGI Fäktförening.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Download date: 22. Oct. 2026

LUGI Fäktförening 100 år

1912 – 2012

Fäktmästarna vid Lunds universitet

Fredrik Tersmeden

Om exercitier

Så kallade exercitier – latin för övningar – var något som infördes vid de svenska universiteten vid 1600-talets mitt. De hade sin grund i att universiteten delvis kommit att vända sig mot en ny målgrupp studenter. Från att tidigare ha setts främst som läroanstalter för blivande män i kyrkans tjänst och andra lärda, så blev de i stormaktstidens Sverige också institutioner där unga adelsmän förväntades få den fostran som behövdes för ett ståndsmässigt uppträdande. Ur denna grupps perspektiv var många av de traditionella studieämnena såsom teologi, hebreiska och grekiska av mindre intresse. Däremot förväntades en ung ädling kunna tala olika levande europeiska språk samt behärska ridning, dans och – inte minst – fäktning.

Sådan undervisning erbjöds också vid många andra europeiska universitet, och från den svenska statens sida såg man det som ett problem att adeln skickade sina söner utrikes i stället för att begagna de inhemska lärosätena. Att erbjuda exercitier även vid dessa blev därför en viktig fråga av såväl ideologiska skäl (det gällde att hålla folk undan den farliga katolicismen och andra villoläror på kontinenten) som av ekonomiska (de rika adelsstudenterna innebar en viktig extra inkomstkälla för såväl de professorer som hade dem inneboende som för fattigare studenter som kunde få tjänst som deras informatorer).

I Uppsala inrättades de allra första exercitiemästartjänsterna redan på 1630-talet. Det var dock först under Magnus Gabriel De la Gardies tid som universitetets kansler som man mer systematiskt tog tag i frågan. Tillsammans med den berömde vetenskapsmannen Olof Rudbeck d. ä. byggde De la Gardie upp en samlad exercitieinstitution som stod färdig 1663. Den omfattade då två språkmästare, en dansmästare, en voltigemästare och en fäktmästare. Något senare kompletterades denna styrka med stall- respektive ritmästare. En särskild byggnad, exercitiehuset, uppfördes också och fanns kvar ända till 1870-talet.

Även vid universitetet i det då svenska Åbo inrättades på 1660-talet språk-, dans- och fäktmästartjänster samt i början av 1700-talet en ritmästardito.

Lunds universitets förste kansler Gustaf Otto Stenbock. Redan ett par månader efter universitetets invigning 1668 förordade han rekryterandet av exercitiemästare till akademin. Bildkälla: Wikimedia Commons.

Om exercitiemästare vid Lunds universitet

Då beslutet om inrättandet av Lunds universitet togs 1666 skedde det i mycket med Uppsala som formell och organisatorisk förebild. Det är därför naturligt att universitetets förste kansler, Gustaf Otto Stenbock, redan i ett brev från invigningsåret 1668 framhöll vikten av att till det nya lärosätet rekrytera ”nödige exercitiimästare”. De första av dessa – språk- och dansmästare – tillsattes också tämligen omgående. 1672 beslöt kanslern att även en fäktmästare skulle anställas, vilket året därpå följdes av ett kungligt beslut om tillsättande av en stallmäs tare. Rekryteringen påbörjades men ingen av de båda senare tjänsterna hann tillsättas innan skånska kriget 1676 tvingade universitetet att stänga ner all verksamhet. Då denna återupptogs 1682 var det med betydligt krympt budget och minskad lärarstyrka. Att man samtidigt trots allt bibehöll exercitiemästarposterna vittnar om vilken betydelse dessa vid tiden ansågs ha. Språk- och stallmästarposterna återtillsattes redan 1682 (den senare skulle dock bli vakant igen redan 1688 och därefter ej återbesättas), och 1684 fick Lunds universitet sin förste fäktmästare. Samma år tillsattes temporärt även en dansmästare, men på denna post fick man inte en kontinuerlig bemanning igen förrän 1691. Under 1700-talet utökades exercitiemästarnas skara med två nya poster: ritmästaren 1722 och kapellmästaren (oftare benämnd ”director musices”) 1748.

En kuriositet var att exercitiemästarna ursprungligen inte avlönades inom ramen för universitetets ordinarie lönestat utan direkt av generalguvernören över Skåne (sedermera landshövdingen i Malmöhus län). Denna lön uppgick under 1600- och en stor del av 1700-talet till 300 daler silvermynt, vilket var hälften av vad en professor hade.

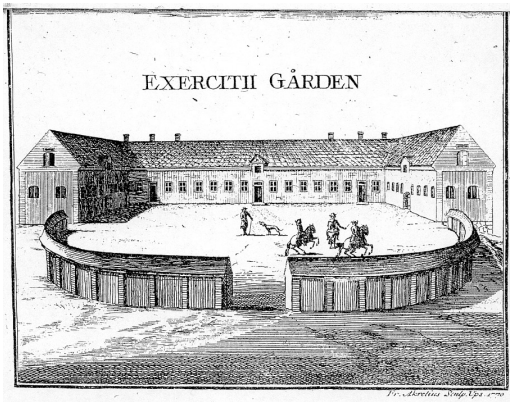

Exercitiegården vid Uppsala universitet återgiven omkring år 1770 i Johan Benedict Bussers bok Utkast till beskrifning om Upsala. Bildkälla: Wikimedia Commons.

Eftersom exercitiemästarnas löner utgick i kontanter till skillnad från universitetslärarnas som var i natura (jordbruksprodukter) kom de dock snabbt att urgröpas av den kraftiga inflation som rådde under 1700-talet. Än värre blev det för de nytillkomna mästarna: när den förste ritmästaren anställdes 1722 ansåg sig varken landshövdingen eller universitetet ha något ekonomiskt utrymme för att bestrida dennes lön, och han kom därför att i praktiken gå oavlönad under flera decennier!

Att det trots dessa förhållanden gick att hålla de olika mästarbefattningarna konstant bemannade berodde på att den fasta lönen (om nu sådan ens gavs) troligen inte var innehavarnas huvudsakliga inkomstkälla. Den undervisning exercitiemästarna bedrev skedde nämligen ursprungligen primärt i form av privatlektioner till vilka de intresserade studenterna själva fick anmäla sig och för vilka de också fick betala. Först år 1719 ålades exercitiemästarna att därutöver erbjuda kostnadsfri ”publique information” under två entimmarspass i veckan. Även mängden studenter som begagnade sig av möjligheten till privatundervisning tycks dock åtminstone periodvis ha varit begränsad. Enligt en till universitetskanslern ställd sammanställning från höstterminen 1754 hade fäktmästaren endast fem betalande elever, samtliga adelsmän (totalt hade universitetet vid denna tid runt ett hundratal studenter). Fäktmästarsysslan inom ramen för den universitetsanknutna tjänsten kan med andra ord långt ifrån ha varit något heltidsarbete och man får förmoda att han och de andra mästarna vid sidan om också gav undervisning åt icke-akademiker för att dryga ut kassan. En anledning till det låga antalet studenter bland eleverna kan ha varit att merparten av dessa var så fattiga att de helt enkelt inte hade råd med några betalda privatlektioner. Det är mot den bakgrunden som universitetet 1774 beslöt att samtliga exercitiemästare, utöver de publika lektionerna, skulle åläggas att även privatundervisa två av universitetets fattigaste studenter gratis.

Med det begränsade antalet betalande studenter är det naturligt att exercitiemästarna värjde sig mot varje form av konkurrens i form av andra privatlärare i staden, och i juli 1744 lyckades man få universitetskanslern att utfärda ett förbud för studenterna att ”sig af några andre Exercitii-Mästare betiena, än the, som vid Academien beståda äro”.[1]

Med 1800-talet skulle dock exercitiemästarnas situation förändras och rentav ifrågasättas. För den alltmer inflytelserika borgarklassen gällde ett annat bildningsideal än det tidigare aristokratiska. Plötsligt framstod övningar i adliga idrotter som fäktning och dans inte alls som någon självklarhet vid ett modernt universitet.

---

1 Schrevelius 1832, s 229f.

Först ut att falla för denna nya syn var dansmästarbefattningen, vilken inte återbesattes sedan den mångårige innehavaren Johan Lang gått i pension 1853, och detsamma skedde ett drygt halvsekel senare för ritmästarens del när Axel Hjalmar Lindqvist avled 1917. Beträffande språkmästarna hade de redan tidigare kommit att röra sig allt mer bort från de mer handfasta ”exercitierna” i riktning mot de akademiska lärartjänsterna. Denna utveckling fullbordades 1861 då språkmästarna avskaffades och ersattes av adjunkturer i moderna språk. Utvecklingen i Uppsala var likartad.

Fäktmästarämbetet bestod däremot, men i början av 1870-talet inträffade en, åtminstone av titulaturen att döma, förändring i uppdraget. Från att tidigare uteslutande ha titulerats fäktmästare fick ämbetets innehavare nu den kompletterande titeln ”gymnastiklärare”. Förvisso hade man redan tidigare haft fäktmästare som även varit engagerade, ja rentav banbrytande gymnastikpedagoger – främst Pehr Henrik Ling och Gustaf Nyblæus – men nu fick alltså denna aspekt av uppdraget även formellt en större tyngd. Denna utveckling skulle fortsätta under 1900-talet. År 1919 tillsattes även en kvinnlig gymnastiklärare och under de följande decennierna anställdes flera ytterligare gymnastiklärare av båda könen utan någon koppling till fäktverksamheten. Fäktmästaren förblev dock fram till mitten av seklet huvudansvarig för båda verksamheterna. Först då Francesco Gargano utnämndes 1951 var det som renodlad fäktmästare utan koppling till universitetets övriga motionsverksamhet.

Kopplingen till motion och idrott i allmänhet bidrog högst sannolikt till att rädda kvar fäktmästarbefattningen. Av den tidigare högreståndsfärdigheten blev därigenom något som bättre stod i samklang med den ökade fokusering på fysisk fostran och kroppskultur som uppkom under 1800-talets senare del och som bland annat tog sig uttryck i den moderna idrottsrörelsens framväxt. Och i denna folkrörelse fanns också plats för fäktningen. År 1879 bildades således Lunds universitets Förening för Gymnastik och fäktning (FGF), en av många mindre akademiska idrottsföreningar i Lund som en bit in på 1900-talet skulle uppgå i LUGI. Att den fristående föreningen och universitetets officiella verksamhet ingalunda konkurrerade utan tvärtom gick hand i hand illustreras av att den dåvarande fäktmästaren Norlander själv ingick i föreningens styrelse och har beskrivits som dess ”drivande kraft”.[1]

1 Nihlén 1987, s 5

Om lokaler och utrustning

Till skillnad från i Uppsalas fall fanns det vid Lunds universitet inga ekonomiska möjligheter att bygga ett särskilt exercitiehus på 1600-talet, och exakt var akademins äldsta fäktsal låg har författaren inte med säkerhet kunnat fastställa. Henning Österberg skriver i sin fäkthistorik *Korsade klingor* att det år 1680 skulle ha omtalats en fäktsal i Lundagårdshuset, det vill säga Kungshuset. Detta förefaller dock mindre troligt eftersom denna byggnad skänktes till universitetet först åtta år senare. Snarare åsyftades nog den byggnad som professorn och arkitekten Carl Georg Brunius beskriver i sitt verk *Nordens äldsta metropolitkyrka:*

> Domkyrkan ägde ett stenhus, hvilket intog en del af kyrkogårdens södra långmur. Ett öfverrum i detta hus begagnades till fäktbod eller fäktsal, ehuru der flere år igenom saknades både fönsterrutor och vindsgolf.[1]

Beskrivningen av ett hus vid kyrkogårdens södra långmur skulle kunna passa in på det ännu kvarstående Liberiet vid Krafts torg, men som Brunius på andra ställen i samma bok nämner detta hus under sitt namn bör stycket ovan syfta på en annan, numera försvunnen byggnad.

Oavsett var fäktsalen var belägen bekräftar konsistorieprotokollen från 1700-talets första hälft att den under långa perioder inte var brukbar för sitt ändamål. I april 1744 hemställde dåvarande fäktmästaren Helfenstein att de brister som fanns i ”fäktboden” skulle ”med första reparerade blifwa”. I oktober samma år hade uppenbarligen inget hänt, ty då yrkade Helfenstein på ersättning för att han själv fått hyra en annan lokal för fäktövningarna under de tre år han innehaft tjänsten. Detta emedan den ordinarie salen varit ”bristfällig”. Konsistoriet fann begäran skälig men prutade ner fäktmästarens anspråk på femton riksdalers ersättning till tio.[2]

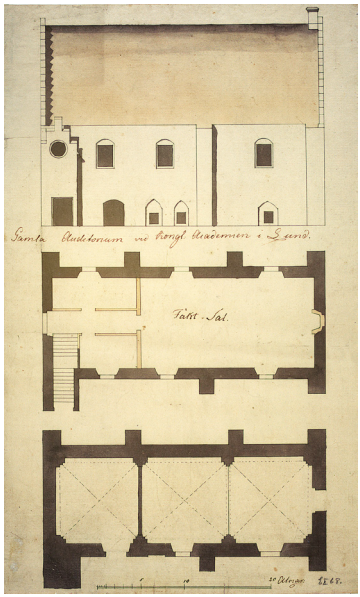

Akvarellerad ritning från 1764 av Liberiet med den då nyinreddafäktsalen på övre våningen. Lunds universitetsarkiv.

1 Brunius 1854, s 323.
2 Lunds universitetsarkiv: Kansliet 1666-1930/31, volym A 1:42-43.

Först år 1765 fick universitetet en ny fäktsal och då definitivt belägen i övervåningen av det nämnda Liberiet, till vilket universitetet då blivit ensam ägare. Här skulle man hålla till de närmaste 80 åren. Två ritningar över lokalen från denna tid finns bevarade, och på den ena är dess mått noterade. Vi vet därför att den nya fäktsalen mätte 22 alnar på längden och 10 alnar samt 9 tum på bredden (omräknat till moderna mått ungefär 13 x 6,2 meter [1]). Enligt Brunius inreddes, utöver själva fäktsalen, även ett ”fäktmästarrum”, oklart dock om detta skall tolkas som en tjänstebostad eller endast som någon form av kontor. I övrigt inrymdes i huset även universitetets egen arrestlokal, den så kallade Proban.

Initialt fanns planer på att fäktsalen tillika skulle fungera som undervisningslokal även för dansmästaren, vilken hittills saknat ordinarie sådan.
Dåvarande dansmästaren Johan Peter Lindhe var dock uppenbarligen inte trakterad av tanken på att samsas med sin exercitiemästarkollega och gjorde i stället upp med konsistoriet om ersättning för att hyra en privat lokal.

Från våren 1822 finns bevarat ett utförligt inventarium över ”Fäkt Scholans Tillhörigheter”.[2] Intressant nog lyser värjor, andra blankvapen och övrig tydligt fäktrelaterad utrustning med sin frånvaro i förteckningen.

Undantaget är ett ”grönmåladt skåp af furu” med ”hängräck för Elevernas floretter”. Studenterna fick alltså hålla sig med egna vapen.[3]
Som kontrast stod universitetet däremot för en rad föremål kopplade till ridsporten voltige, inklusive två konstgjorda voltigehästar. Rimligen får man tolka detta som att fäktmästaren vid denna tid även i någon mån fungerade som ridmästare, om än utan levande hästar.

Dåvarande fäktmästaren Schartau uppgav vid inventeringen att de flesta av de dåvarande ”mobilierna” införskaffats under hans företrädare Lings tid. Själv hade han därtill på egen bekostnad låtit förfärdiga ”Tvenne lodräta bjelkar med fotsteg å ömse sidor från golf till tak” vilka han fann ”oumgängliga”, dock troligen snarare för gymnastik- än för fäktövningar. Om själva lokalerna konstaterade inventeringsförrättaren, professor Fallén, att dessa var ”alltför illa conditionerade” för en ”publik inrättning”: fönstren var för små och den enda eldstaden utgjordes av en ”i sjelfva väggen urholkad Kamin”. Över huvud taget syntes hela huset fordra ”en angelägen och snar reparation”.

1 En modern fäktpist är i dag 14 x 1,5-2 meter (red.)
2 Lunds universitetsarkiv: Räntekammaren och kontoret 1666-1964, volym E 6 A:1.
3 I en motsvarande inventering från 1833 förtecknas däremot två sablar, skänkta av en studerande Höökerberg; ”Dock voro nu begge afbrutne”.

En sådan reparation skulle dock dröja ytterligare dryga tjugo år, till 1845. Då genomförde den nämnde C.G. Brunius en genomgripande renovering av Liberiet, men för fäktningens del innebar denna förändring att man fick lämna huset. Av den forna fäktsalen byggdes i stället musiksal till Akademiska kapellet.

Utflyttningen ur Liberiet ledde till en fyrtioårsperiod utan egen fäktsal för universitetet. Hur detta löstes de första åren har författaren inte funnit några explicita uppgifter om, men från och med slutet av 1850-talet framgår det av de tryckta universitetskatalogerna att undervisningen bedrevs i Katedralskolans gymnastiksal, och man kan gissa att så varit fallet även under de närmast föregående åren.

Som bägge fäktmästarna under denna period samtidigt var gymnastiklärare vid skolan i fråga var detta förstås ett smidigt sätt att temporärt lösa avsaknaden av egen lokal.

År 1868 upprättade den danske arkitekten Wold detta förslag till ny gymnastik- och fäktsalsbyggnad som dock aldrig kom att realiseras. I stället uppförde Helgo Zetterwall år 1883 Palæstra et Odeum. Lunds universitetsarkiv.

Samtidigt fanns dock uppenbarligen planer på att inrätta en ny fäkt- och gymnastikanläggning i universitetets egen regi. Från senare hälften av 1860-talet finns bevarade ritningsförslag av såväl den danske arkitekten Wold som av Lunds egen Helgo Zetterwall. Det var den senare som så småningom fick uppföra en sådan byggnad, dock först efter halvtannat decennium. Då, 1883, uppfördes nämligen Palæstra et Odeum som den norra ”väggen” i det arkitektoniska rum som Zetterwall skapat genom den nya universitetsplatsen med det splitternya gräddvita Universitetshuset i väster och det gamla Kungshuset i söder. I Palæstra et Odeum samlades två av de då tre återstående exercitiefunktionerna: fäkt- och gymnastiklokaler i undervåningen och lokaler för det akademiska kapellet i övervåningen (ritmästaren erhöll i stället en lokal i själva universitetshuset). Byggnadens namn var för övrigt, för den latin- och grekiskkunnige, en ren innehållsdeklaration där ”palæstra” betyder gymnastiklokal (ursprungligen egentligen plats för brottning) och ”odeum” plats för sång.

Kapten Norlander, den förste fäktmästaren att taga de nya lokalerna i besittning, lämnade 1897 följande beskrivning av dem:

> Denna lokal är belägen å nedre botten i flygelbyggnaden norr om universitetsplatsen. Dess dimensioner äro 27 meters längd, 13,5 meters bredd, 6,6 meters höjd; den har 13 fönster, 5 på hvardera långsidan och 3 på östra kortsidan i på västra kortsidan är en läktare uppförd. Tvenne ingångar leda genom hvar sin förstuga in till salen, en på södra långsidan, en på västra kortsidan. Innanför salen finnes ett afklädningsrum samt en kolkällare med gasmätare m. m. För luftväxling är sörjdt genom 11 dragluckor på golfvet, 2 luft-trummor i taket och 3 luftventiler af järn i väggarna. Salen uppvärmes medels 2 järnugnar och upplyses med 2 gaskronor och 6 gaslågor öfver läktaren. Vattenledning finnes för vattenhämtning och eldsläckning. Duschapparat finnes i ett rum innanför södra förstugan. Två trappor, en inre och en yttre, leda upp till läktaren, hvarifrån dörrar leda till ett par mindre rum och till vinden, med bostad för vaktbetjänt, plats för reservmateriel, vapen m. m.[1]

Vidare meddelade Norlander att lokalen ytterligare förbättrats 1896 så att den blivit ”tidsenligt inredd” samt övergick sedan till att förteckna utrustningen i lokalen. I fråga om fäktanknutet materiel utgjordes detta av 20 florettmasker och muddar, 20 bajonettfäktningsgevär, 50 sablar, fyra sabelfäktnings- och fyra bajonettfäktningsutrustningar. Förekomsten av bajonettfäktningsutrustning understryker att fäktundervisningen vid denna tid ännu inte blivit en renodlad sport utan också ingick i en militär fostran av unga män. Själva omfattningen av undervisningen uppgick vid denna tid till 12 övningstimmar gymnastik och fäktning i veckan. Antalet deltagare varierade mellan 61 och 177.

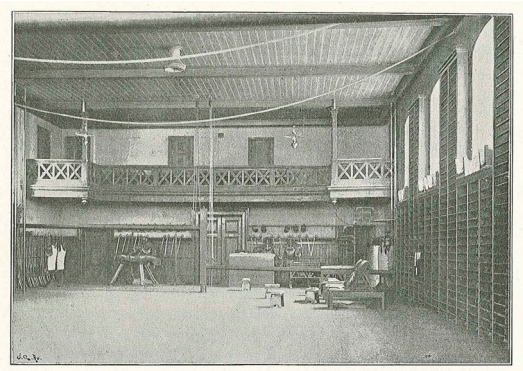

Interiör från fäkt- och gymnastiksalen i Palæstra et Odeum på1890-talet. Sablar kan ses hänga på kortväggen i fonden och i hörnettill vänster står bajonettfäktningsgevären. Ur Tegnér, Lunds universitet 1872–1897, 1897.

1 Tegnér 1897, s 296f.

I Palæstra förblev den akademiska fäktundervisningen i nära hundra år, fram till 21 april 1980. Det året härjades byggnaden av en brand, vilken främst skadade gymnastiklokalerna. Då huset några år senare reparerades beslöt man att inte återställa de delar som använts för idrott till deras ursprungliga ändamål utan gjorde i stället föreläsningssalar av dessa (Akademiska kapellet förblev däremot i sina lokaler på övervåningen och verkar där än i dag). För fäktverksamheten innebar detta början på en period av kringflackande mellan olika temporära lokaler. Efter en termin i en källare på studentbostadskomplexet Sparta (där det enligt nuvarande fäktmästare Michael Erenius var så lågt i tak att det knappt gick att fäktas med sabel) hölls man i gymnastiksalen på Lovisaskolan ute på Norra Fäladen. 1983 stod så den nya Gerdahallen klar, uppförd som ersättning för den gamla gymnastiksalen i Palæstra, och fäktningen flyttade in där. Konkurrens om utrymmet med andra motionsformer på uppgång gjorde dock att man flyttade ut igen redan 1986, och sedan dess har LUGI fäktförenings – och därmed fäktmästarnas – verksamhet bedrivits i ett gårdshus på Klostergatan 10.

Om de enskilda fäktmästarna

Lunds universitet fick som nämnts sin förste fäktmästare 1684. Han hette Christoffer Porath och skulle bli den förste av tre bärare av detta namn på posten. Christoffer var, jämte sin troligen yngre bror Diedrich, invandrad från Mecklenburg. Båda bröderna skulle i det nya hemlandet göra sig ett namn som fäktmästare. Mest ryktbar blev Diedrich som blev hovfäktmästare i Stockholm och lärare åt såväl Carl XI och Carl XII. Mest känd är han för att han år 1693 gav ut den första svenska instruktionsboken i fäktning, *Palæstra Svecana eller Den Adelige Fächtare-Konsten*. Sex år senare adlades han av kungen under namnet von Porat. Brodern Christoffer nådde aldrig samma nivå av ära men blev i gengäld stamfar för något av en dynasti av fäktmästare i såväl Lund som vid andra svenska universitet.

Det första steget i denna succession togs då den äldre Christoffer Porath vid sin död 1714[1] efterträddes av sin son med samma namn (1689–1745). Valet av den yngre Porath skedde trots att denne inte alltid utmärkt sig för fläckfri vandel. År 1708 hade han deltagit i ett nattligt uppträde i samband med en marknad där han och ett antal dryckesbröder under vrål och skrål stuckit sina värjor i och vält omkull handelsmännens bodar och för detta dömts till en tids vistelse i universitetets egen arrest.

1 Weibull 1868 angiver 1715 men flerfaldiga genealogiska databaser bekräftar att själaringning för Porath den äldre ägde rum 1714. Också Österberg 2010 angiver dödsåret till 1714.

Uppenbarligen ansåg man dock att hans fäktarkompetens vägde tyngre än detta, och Porath den yngre skall under sina sjutton år som fäktmästare i Lund bland annat ha erhållit särskilt beröm ”för utmärkt skicklighet i sitt yrke” av universitetets kansler under åren 1728–1739, riksrådet Carl Gyllenborg. Med sådant beröm på fickan ansökte Porath år 1732 om att erhålla motsvarande befattning i Uppsala. Trots viss uppsaliensisk skepsis till följd av ryktena om hans ungdomliga eskapader erhöll Porath tjänsten och lämnade Lund 1733. Kanske skulle hans nya arbetsgivare ångra sig, ty de kommande åren skulle utvisa att den nye fäktmästaren inte lugnat sig med åren: år 1744 deltog han exempelvis i ett vilt slagsmål i samband med ett nationskonvent och hotade där folk med sin dragna hirschfängare[1]. Han avled året därpå.

Christoffer Porath fick tre söner som alla också blev fäktmästare. Äldste brodern Christoffer skulle med tiden erhålla faderns gamla plats i Lund – mer därom nedan – och mellanbrodern Olof efterträdde omedelbart sin far i Uppsala. Den främste fäktaren i syskonkretsen tycks dock ha varit lillebror Carl som i tur och ordning blev fäktmästare i Åbo, vid Sveaborg, hos kronprins Gustaf (III) och slutligen i Uppsala där han efterträdde brodern Olof.

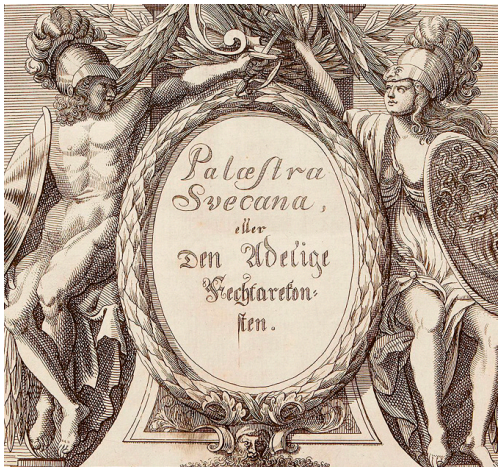

Försättsbladet till den första svenska fäktmanualen, författad av Diedrich Porath, bror till Lunds universitets förste fäktmästare Christoffer Porath.

I Lund följde inte en lika omedelbar porathsk succession som i Uppsala. Vid Christoffer Poraths avsked 1733 kallades i stället den spanske kaptenen Don Emanuel Fredrik De Bada till posten. Denne hade dessförinnan varit kombinerad fäkt- och dansmästare vid Kungliga Akademien i Åbo. De Bada utgav under sin tid i Lund en handbok i fäktning, Kort anledning *Til de Subtileste grep i Fächtarekonsten* (cirka 1735), och placerar därmed in sig i historien som den andre svenske fäktmanualsförfattaren någonsin (efter den ovannämnde Diedrich Porath). I inledningen till sin skrift gav De Bada några övergripande, mer filosofiska råd, däribland ”drag inte din värja utan orsak, stick honom intet in utan heder”. Detta förhållningssätt tycks den gode fäktmästaren dock inte ha haft helt lätt att själv följa utan snarare framstår hans nio år på posten som en serie exempel på hetsigt humör och grälsjukhet.

1 Hirschfängare (av tyska för ”hjortfångare”) är ett värjliknande stötvapen, ursprungligen avsett för jakt men under 1600-talet allt mer populärt även för militärt bruk.

Det börjar med en historia år 1736 då De Bada bevistat en fest på Arendala gods och efteråt anklagar en annan gäst, en kapten Roijér, för att ha försökt såväl mörda De Bada själv som våldtaga dennes hustru! Som universitetet vid denna tid utövade sin egen interna domsrätt kom anklagelserna upp inför konsistoriet. Ställd inför Roijér och dennes advokat förmådde De Bada dock inte på något sätt styrka sina anklagelser och skyllde i stället dessa på att han ”intet förstår Swänska Språket” och därför anlitat ”en annan Persson, som skrifwit den inlagda skriften” varför denne fick hållas ansvarig för ”om några hårda ordatermer och Expressioner däruti stod uttryckta”. Hela historien slutade med en förlikning där De Bada accepterade att betala Roijérs advokatkostnader.

De följande åren fortsatte De Bada att fara ut och in framför konsistoriet med historier om allt från skilsmässor till anklagelser om att ha avlat oäkta barn och – återigen – mordförsök. Man kan således förmoda att universitetsledningen drog en lättnadens suck när De Bada 1742 valde att flytta till Stockholm för en tjänst som hovfäktmästare. Lika förståeligt är det att universitetet betackade sig då han tre år senare anhöll om att återfå sin gamla tjänst.

Den hetlevrade spanjoren följdes av en av de anonymaste innehavarna av ämbetet, nämligen ”Herr löjtnanten och fäktmästaren Helfenstein”. Trots att denne under sin korta tid på posten figurerar ett antal gånger i konsistorieprotokollen framgår nämligen ingenstans hans förnamn. Vi vet heller inte var han kom ifrån mer än att Martin Weibull meddelar att hans löjtnantstitel var ”i utländsk tjenst”. Hans namn indikerar dock att han, likt Poratherna, var av tysk härkomst. Som framgått ovan gjorde Helfenstein under sin fäktmästartid ett antal påstötningar mot universitetsledningen för att få fäktsalen satt i bättre stånd. Han aktade dock inte heller för rov att göra propåer rörande sin egen välfärd. Sålunda begärde han 1744 att få en tjänstebostad i anslutning till fäktsalen, detta med hänvisning till att hans kollega i Uppsala – vår bekant Christoffer Porath den yngre – minsann åtnjöt denna förmån. Konsistoriet konstaterade dock att de begärda rummen inte stod till universitetets disposition. Påföljande år fick konsistoriet åter anledning att hantera ett ekonomiskt ärende med koppling till Helfenstein. En svärdsfejare Brun i Malmö hörde då av sig och begärde 15 riksdaler silvermynt för ett antal florettklingor som fäktmästaren beställt men aldrig betalat. Även denna gång tvådde konsistoriet sina händer: Helfenstein hade lämnat staden och troddes vara i Stockholm. På hösten samma år erhöll Helfenstein avsked genom beslut av kanslern.

Hittills hade samtliga Lunds universitets fäktmästare varit utlandsfödda eller åtminstone av utländsk härkomst. Detta var något som var generellt vanligt bland exercitiemästarna i såväl Lund som Uppsala då det under 1600-talet och det tidiga 1700-talet ännu saknades en tillräcklig inhemsk tradition och kompetens inom de olika ”exercitierna”. Med tiden kom dock infödda svenskar att alltmera bekläda mästartjänsterna och i Lunds och fäktmästeriets fall skedde detta i och med De Badas efterträdare Matthias Bille (1704–1761). Prästsonen Bille var född i Umeå men hade gått i skola i Linköping och kom därför, när han 1721 blev student i Lund, att tillhöra Östgöta nation. Efter studierna hade han gått in vid det militära och blivit löjtnant vid fortifikationen. 1743 hade han blivit fäktmästare i Åbo och gjorde två år senare samma resa därifrån till Lund som företrädaren De Bada. Till skillnad från denne förblev dock Bille på posten till sin död och tycks inte ha ställt till med något större rabalder.

Efter Bille och en tvåårig vakans på fäktmästarposten var det så dags för släkten Porath att göra förnyad entré i form av tredje generationen Christoffer Porath (1717–1804). Denne hade dessförinnan verkat som hovfäktmästare för de kungliga pagerna i Stockholm. Som sådan hade han i mitten av 1750-talet blivit indragen i det så kallade hovpartiets försök att under kuppartade former öka kungamakten. Försöket misslyckades och Porath hörde till dem som ställdes inför rätta. Han dömdes att först schavottera på Stortorget och sedan insättas på livstids fängelse på Marstrands fästning. Fängelsestraffet kom dock rätt snart att avkortas till bara ett par år, och 1763 var Porath alltså uppenbart åter betrodd nog att kunna erhålla en fäktmästarbefattning. Trots att han var 46 år gammal när han tillträdde kom Porath att stanna i mer än fyra decennier på posten, och ännu mot slutet av denna period tycks han ha haft en imponerande spänst kvar. En Jonas Carl Linnerhielm som besökte Lund i början av 1800-talet skrev i ett brev därifrån:

> Jag besökte ock den gamla fäktmästaren, Hr löjtnant Porath, som vid 80 årsålder ännu praktiskt undervisar i denna konst, vilken eljest tyckes fordra ungdomens både styrka och vighet.[1]

Kort efter detta började den gamle fäktmästarens krafter dock tryta, och då han 1804 blev för sjuk för att kunna fullgöra sina plikter kom en ung före detta lundastudent som varit i Köpenhamn och skolat sig i fäktning där och anhöll om att få inträda som vikarie för Porath. Hans namn var Pehr Henrik Ling (1776–1839).

Pehr Henrik Ling, fäktmästare 1805-1813. Bildkälla: Wikimedia Commons.

1 Linnerhielm 1932, s 88.

Därmed är vi framme vid den tvivelsutan mest berömde fäktmästaren vid Lunds universitet, om vilken det naturligtvis skulle gå att ensam skriva en hel artikel. [1] Ur det rena lundaperspektivet kan man dock konstatera att Lings verksamhet här var ganska kort. ”Den svenska gymnastikens fader” var universitetsfäktmästare endast i åtta år (1805–1813) innan han drog vidare till en motsvarande tjänst vid Krigsakademien i Stockholm och därefter till det av honom själv grundade Gymnastiska centralinstitutet (GCI). Merparten av hans insatser ligger således på ett nationellt snarare än på ett lokalt lundensiskt plan. Därmed inte sagt att han inte gjorde intryck under sina lundaår. Hans efterträdare på stol nr 18 i Svenska Akademien, skalden Atterbom, har i ett anförande beskrivit den unge Ling sålunda vid tiden för hans ankomst till Lund:

> [...] han befanns hemmastadd i flera ny-europeiska språk, erbjöd sig att i dem gifwa lärostunder, visade sig i fäktning mästare utan like, och yrkade på en tvåfaldig fosterländsk nyfödelse, den svenska mandomens och den svenska skaldekonstens. För båda föreslog han föryngringsmedel: för den förra, gymnastiska öfningar; för den sednare, bekantskap med den förglömda sångverlden af urfädrens guda- och hjältesägner.[2]

Ling var med andra ord inte bara en reformator som gav ”en ny lyftning [åt] exercitierna” [3] i det att han kompletterade den traditionella fäktundervisningen med gymnastik. Han var också en lokal kulturpersonlighet som publicerade göticistiska dikter och umgicks med tidens andra ledande intellektuella lundaakademiker som Tegnér och Agardh. En sådan ställning hade knappast någon tidigare fäktmästare vid universitetet haft.

I samband med sin avgång från Lund författade Ling också, på konsistoriets önskan, ett betänkande om hur gymnastikundervisningen vid universitetet kunde fortsätta att förbättras. Ling förordade inrättandet av en särskild friluftsmotionsanläggning med bland annat löparbanor och simmöjligheter, förslagsvis förlagd till Helgonabacken. Trots entusiasm för förslaget inom universitetsledningen förverkligades det aldrig, bland annat på grund av ointresse hos dåvarande kanslern von Engeström, vars inställning var att fäktmästaren skulle ägna sig åt fäktning – punkt slut.

---

1 Något som också en av hans efterträdare som fäktmästare, C H Norlander, gjort. Han publicerade 1913 Ling i Lund – Gymnasiarken. ”Ling i Lund” är för övrigt även titeln på ett lundensiskt karnevalsspex från 1970.

2 Atterbom 1869, s 23.

3 Weibull 1868, del 1, s 334.

Lings efterträdare blev den endast tjugoårige nybakade filosofie kandidaten Gustaf Johan Schartau (1794–1852), en son till den berömde prästmannen Henrik Schartau; han som sedan några år står staty invid domkyrkan. Över sonen Schartau har däremot veterligen inget monument rests, men faktum är att han hade kunnat vara förtjänt av ett – om inte i Lund så i vart fall i Ramlösa. Henrik Schartau har nämligen gått till idrottshistorien som den förste arrangören av olympiska spel i modern tid, och det just i Ramlösa! 1834, mer än sex decennier före Pierre de Coubertin och OS i Aten, publicerade Schartau, som under sommarloven vistades uppe i Helsingborg, i *Helsingborgs-Posten* ett upprop om bildandet av en ”Olympisk förening” och om av denna förening arrangerade tävlingar:

> Det torde wara människans pligt att icke blott eftersträfwa fullkom-ligheter i anseende till själen; utan äfwen utbilda kroppen, så att de båda wännerna komma att stå i den inbördes enighet och jemn-vigt sins emellan, att de troget stödja hwarandra under framskridande till sina fjärran aflägsna mål. Så tänkte Greklands och Roms Filosofer, och samma öfwertygelse delar äfwen den Olympiska Föreningen. Då wi älska den fornklassiska litteraturen, som ligger till grund för all högre bildning, böra wi äfwen följa de stora nationers exempel, som skänkte oss densamma.[1]

Schartau vann icke obetydlig uppslutning bland idrottsintresserade Helsingborgspotentater och den 17 juli kunde hans Olympiska spel avhållas på kapplöpningsfältet i Ramlösa. Publiken kunde räknas i tusental men med tävlande var det något sämre: endast ett fyrtiotal ställde upp i de olika grenarna som bland annat utgjordes av brottning, löpning, hopp med och utan stav och olika gymnastiska övningar (däremot inte fäktning). Arrangörens tanke var att spelen skulle upprepas årligen, men 1835 blev det inga spel alls och de som hölls 1836 blev de sista. Detta berodde inte minst på att de problem med ordningen i publiken som man hade haft redan vid första spelen tilltagit och gav arrangemanget dålig publicitet. Schartau tycks dock inte ha gett upp idén för detta. Samma år som han lämnade fäktmästarsysslan i Lund, 1843, kunde således *Post- och inrikes tidningar* rapportera att Schartau i samarbete med en löjtnant Höökerberg [2] skulle arrangera en ”folkfest” i Stockholm med inslag av ”offentliga täflingslekar” som skulle ”verka fördelaktigt på folkets moraliska och ästetiska utveckling” [3]. Även denna gång blev det dock ordningsproblem med de stora publikmassorna, och av allt att döma tycks detta ha varit Schartaus sista försök att arrangera ett större publikt idrottsarrangemang.

1 Citerat efter Jönsson 1996.
2 Månne samme Höökerberg som donerat de båda sablarna i 1833 års inventarium?
3 Post- och inrikes tidningar 1843-05-19.

Det kan i sammanhanget nämnas att det (enligt *Uppslagsverket Finland*) skall ha varit Schartau som var den förste i Sverige att använda just ordet ”idrott” i dess moderna betydelse, och det just i samband med Ramlösaolympiaden 1834.

Schartau hade rimligen som student tagit del av Lings undervisning. Hans efterträdare Gustaf Nyblæus (1816–1892) hade det definitivt. Han hade nämligen som ung officer tjänstgjort som underlärare hos Ling vid GCI. Efter att därefter en tid ha tjänstgjort vid Dalregementet erhöll stockholmaren och den före detta uppsalastudenten Nyblæus hösten 1842 fäktmästartjänsten i Lund. På den skulle han förbli i tjugo år innan han 1862 återvände till GCI, nu som dess föreståndare. Om den någonsin hade varit det så hade fäktmästarposten vid denna tid definitivt upphört att vara en heltidssyssla, och Nyblæus kombinerade den under sina lundaår med flera andra uppdrag, bland annat som gymnastiklärare vid Katedralskolan och vid folkskoleseminariet. Härigenom uppnådde han en ställning som ”Sydsveriges tongivande företrädare för fysisk fostran” (*Svenskt biografiskt lexikon*). Inte bara i detta avseende påminde Nyblæus om Ling; därtill var även han tillika en kulturpersonlighet som varvade utgivandet av fackskrifter i gymnastiska och militära ämnen med diktsamlingar. Det är därför inte förvånande att studenterna utsåg Nyblæus – en såväl svärdets som pennans man – till högtidstalare då man 1853 för första gången hyllade Carl XII:s minne med fackeltåg genom staden.

Om Nyblæus liknade Ling i kombinerandet av fäktning och gymnastik med litterär och kulturell verksamhet så hade han dock ett tredje drag som gjorde honom mer lik sina närmast följande efterträdare: att han även var militär. Det skulle nämligen de närmaste åtta decenniernas samtliga fäktmästare vara. Först ut av dessa var Bror Adolf Georg Ridderborg (1836–1906) som 1862 tillträdde som tillförordnad fäktmästare. Trots att han förblev på posten ända till 1882 blev han av okänd anledning aldrig ordinarie innehavare av den utan fortsatte att ha ett ”tf” framför titeln i universitetskatalogen. Ridderborg var född östgöte men hade tagit studenten i Lund och tjänstgjort vid Skånska infanteriregementet, men även undervisat en period vid GCI innan han blev tillförordnad fäktmästare Lund.

Fäktmästare C.H. Norlander porträtterad av den kvinnliga fotopionjären Lina Jonn. Med sina martialiskt uppvridna mustascher och sin ordensbehängda uniform framstår Norlander här som en god representant för det dryga århundrade då fäktmästarämbetet i Lund dominerades av yrkesmilitärer. AFs arkiv.

Liksom såväl Nyblæus som flera av sina efterföljare var han parallellt även gymnastiklärare vid Katedralskolan och vid folkskoleseminariet. När han lämnade Lund verkar han däremot mer helhjärtat ha återgått till den militära banan och blev major vid Gotlands nationalbeväring 1886 och vid Skaraborgs regemente 1888. Han tog avsked från det sistnämnda 1894 och tillbringade gissningsvis sina sista år på sina egendomar Sjövik och Högmålen i sin fädernebygd Östergötland.

Efter ett kort mellanspel av en underlöjtnant John Rothstein som tjänsteförrättande fäktmästare under höstterminen 1881 inträdde kaptenen vid Norra skånska infanteriregementet Carl Anders Henrik Norlander (1846–1916) som tjänstens innehavare under en period om hela 34 år. Norlander var smålänning men hade tagit studenten i Uppsala innan han gick den militära banan. Parallellt med tjänstgöring vid diverse regementen avlade han examen i ”pedagogisk, militärisk och medicinsk gymnastik” vid GCI 1870 och tycks därefter ha ägnat mindre kraft åt det militära än åt en gymnastiklärarbana förlagd till Lund (vilket inte hindrade honom från att i sinom tid avancera till överste). Här var Norlander under olika perioder gymnastiklärare vid såväl Katedral-skolan som vid Lunds privata elementarskola (nuvarande Spyken), stadens flicklärоverk och folkskoleseminariet.Han blev med tiden folkskolegymnastikinspektör i Lunds stift och var sakkunnig vid utarbetandet av kursplaner i gymnastik. Vid universitetet hade han redan 1873-74 tillfälligt varit inne och vikarierat på fäktmästartjänsten, blev tillförordnad innehavare av denna 1882 och ordinarie året därpå. Han skulle stanna på den till sin död. Norlander var också en tämligen flitig skriftställare, både i militära och idrottsliga ämnen. En av hans publikationer bär den i många avseenden tidstypiska titeln *Vårt folks kroppsliga rykt och ans* (1902). Som gymnastikpedagog har han beskrivits som ”en stridbar och synnerligen doktrinär företrädare för lingianismen”. [1] Lundaprofilen Tusse Sjögren mindes honom från sin studietid på 1910-talet som ”en ståtlig, vitmustaschad karl med bringan fylld av ordnar vid officiella tillfällen”. [2] Ett kuriosum är att Norlanders hustru hette Julia von Porat – alltså en avlägsen släkting till universitetets allra förste fäktmästare!

1 Nihlén 1987, s 5.
2 Sjögren 1994, s 15.

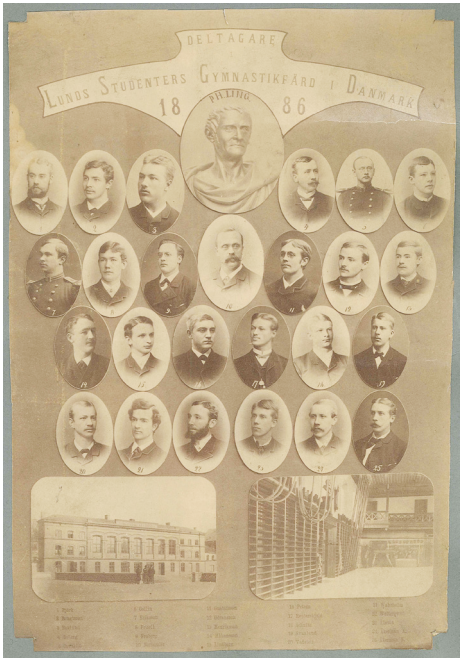

I och med Pehr Henrik Ling kom fäktundervisningen vid universitetet även att allt mer kombineras med gymnastiska övningar, en utveckling som definitivt kodifierades när yrkestiteln i början av 1870-talet ändrades till "fäktmästare och gymnastiklärare". På bilden ses fäktmästare Norlander (bilden i mitten) omgiven av sina gymnastiska disciplar år 1886. Lings ande svävar bokstavligen över truppen. Bildkälla: AF:s Arkiv.

Näste militär på posten var löjtnanten och gymnastikdirektören Philip Einar Oterdahl (1888-1953). Sin officerstitel till trots torde han för lundaborna främst ha varit känd som stadens brandchef under mer än tre decennier (1922-1953). Som fäktmästare stannade han däremot endast i sju år (1917-1924) och blev av någon anledning aldrig ordinarie innehavare av posten utan endast tillförordnad. Ordinarie fäktmästare blev däremot efterträdaren, den svensk-danske kaptenen Osvald Kragh (1883-1978) som tillträdde 1924 och sedan hade tjänsten fram till 1948. Kraghs meritlista påminner om många av företrädarnas med en kombination av parallella tjänster i det militära och inom skolväsendet. Utöver detta verkar Kragh dock även ha varit en organisationsmänniska. I vart fall hade han ett flertal olika styrelseuppdrag (bland annat som vice ordförande i Skånes fäktsektion) och var även verkställande direktör för Lunds idrottsplats.

Sedan Kragh gått i pension 1948 dröjde det av någon anledning tre år innan en ny fäktmästare formellt tillsattes. I väntan på detta upprätthöll en viss herr Gargano en befattning som instruktör i fäktning, och det var också denne som 1951 slutligen utsågs till ny fäktmästare. Därmed inleddes en ny epok i fäktmästartjänstens historia. I stället för den tidigare raden av militärer och gymnastiklärare trädde nu de mer eller mindre professionella tävlingsfäktarna in på scenen.

Osvald Kragh, fäktmästare 1924-1948. Ur Lunds katedralskola 1900-1940.

Först ut av dessa var den ovannämnde Francesco Gargano (1899[1] –1975), en italienskfödd fäktare som hade tagit guldmedalj i lagtävlingarna i sabel redan vid OS 1920. I mitten av 1930-talet hade han etablerat sig i Sverige, där han bland annat var fäktmästare för svenska landslaget och, från 1946, vid Malmö Fäktklubb av 1919. Han hade 1940 erhållit Svenska Fäktförbundets högsta utmärkelse, hedersskölden i guld, och får alltså sägas ha varit väl kvalificerad för posten. Några år före utnämningen i Lund formulerade han sig sålunda om den idrott han företrädde:

> Fäktningen är liksom musiken en konstart, som det tar lång tid att lära sig, dock med den skillnaden, att musiken kan man antingen komponera på papperet eller utföra, under det att fäktningen endast kan utföras på pisten, först genom intresserat och intensivt arbete mellan lärare och elev, senare på nationella och internationella pister.[2]

Trots att han var 52 år gammal när han tillträdde upprätthöll Gargano fäktmästarsysslan i hela 24 år, ända fram till sin död vid 76 års ålder.

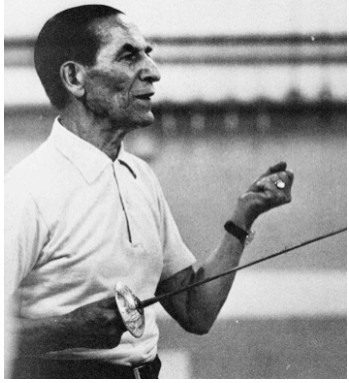
Francesco Gargano, fäktmästare 1948-1975. Fotograf okänd.

Efter Garganos bortgång anhöll den dåvarande föreståndaren för universitetets gymnastikinrättning, Stig Björnung, om att Orvar Jönsson skulle förordnas som ny fäktmästare. Så skedde även om det bara blev i form av ett tillfälligt förordnande ”längst t o m den 31 maj 1976”. Jönsson (född 1950) hade på sin meritlista deltagande i ett OS, fem VM och tolv SM. I de senare kunde han dessutom ståta med att vara den ende som tagit guld i samtliga tre fäktdiscipliner: värja, florett och sabel! Trots att Jönsson endast verkade som fäktmästare en kort tid hann han vara tjänstledig vid minst två tillfällen på grund av träningsläger inför OS 1976. Hans vikarie vid dessa tillfällen var Torsten Dahn, en LUGI-fäktare som tagit brons i lag-SM i värja 1975 och senare (1979) skulle taga guld i lag-SM i florett.

1 Uppgifterna om Garganos födelseår varierar i olika källor från allt mellan 1889 och 1899. Det sistnämnda årtalet är det som angives i universitets egen katalog och torde där bygga på information från Gargano själv.

2 Svenska Fäktförbundet 1904-1944, s 41.

Efter den tillfälliga lösning som Jönsson inneburit fick universitetet i och med hösten 1976 [1] ånyo en mer långvarig innehavare av posten: Rolf Edling (född 1943). Edling är utbildad tandläkare men också en fäktare av rang med tre SM-guld (för LUGI), två individuella VM-guld och tre lagditon samt ett guld i lag-värja vid OS i Montréal 1976. Han var universitets fäktmästare i 32 år.

Rolf Edling, fäktmästare 1976-2008.
Fotograf Thomas Löfqvist

Då Edling 2008 gick i pension var det mycket tveksamt om fäktmästartjänsten skulle återbesättas. Något initiativ i denna riktning togs inte från universitetets egen sida, men däremot hörde såväl enskilda privatpersoner som inte minst LUGI Fäktförening av sig i ärendet.
I en skrivelse till universitetet daterad den 27 april 2010 konstaterade den sistnämnda organisationen att fäktmästarämbetet utgjorde ”en del av universitetets historiska kapital” och hemställde om att klubbens egen mångårige lärare Michael Erenius skulle förordnas som ny innehavare härav. Initiativet bar frukt: efter två år utan fäktmästare beslöt rektor i juni 2010 att utse den föreslagne Erenius till ny fäktmästare. Utnämningen innebar dock samtidigt en förändring av själva uppdraget. Från att tidigare ha varit en faktisk tjänst (om än med allt mindre omfattning i timmar) omvandlades fäktmästarskapet nu till en ”hederstitel för vilken ingen ersättning utgår och inget anställningsförhållande föreligger”.

Michael Erenius, fäktmästare 2010-
Fotograf: Thomas Andersson

1 På vissa ställen, främst i tidningsartiklar, återfinns uppgiften att Edling skulle ha blivit fäktmästare först 1980. Detta är dock felaktigt. Författaren har i och för sig inte kunnat finna själva utnämningsbeslutet i universitetets arkiv, men däremot uppgifter i lönelistor om att Edling var anställd redan i september 1976. Uppgiften har även bekräftats av Edling själv vid telefonkontakt.

Lunds universitets motto är som bekant ”ad utrumque”, uttytt ”beredd till bådadera”. I universitetets sigill illustreras detta av ett krönt lejon som i sina respektive tassar bär symbolerna för det man bör vara redo till: en bok för beredskapen till lärda studier och ett svärd för beredskapen att försvara fosterlandet. Ironiskt nog ingick dock befrielse från militärtjänst redan från början bland studenternas särskilda privilegier, och detta gällde ända till långt in i det 1800-tal då Sverige ändå hade upphört att föra krig. Ytterst få lundastudenter torde därför i praktiken ha fått tillfälle att dra sitt blankvapen i fält och på allvar. Tack vare den 328-åriga fäktmästartraditionen har däremot en hel del av dem fått prova på att göra det för tränings och nöjes skull!

Källor

Utöver originalhandlingar i Lunds universitetsarkiv samt upplysningar från nu- och förutvarande fäktmästarna Michael Erenius och Rolf Edling har ett stort antal tryckta verk och nätbaserade källor nyttjats som grund för denna uppsats. Utrymmet tillåter inte en fullständig källförteckning, men några av de viktigaste källorna (liksom de varur direkta citat hämtats) förtecknas nedan.

Författaren vill här också rikta ett varmt tack till sin kollega, arkivarie Bengt Werner, för hjälp med tolkning och transkribering av svårtydda äldre arkivhandlingar samt till Anton Lundqvist, LUGI, för värdefulla litteraturtips.

Andersson, Greger (red.): *Spelglädje i Lundagård* (Lund 1996)
Atterbom, Per Daniel Amadeus: ”Pehr Henrik Ling – Inträdestal i Svenska Akademien den 29 maj 1840” i *Samlade skrifter i obunden stil*, del 6, band II (Örebro 1869)
Brunius, C.G.: *Nordens äldsta metropolitkyrka eller Historisk och arkitektonisk beskrifning om Lunds domkyrka* (Lund 1854)
Cederlund, Johan: *Ritmästarna vid Lunds universitet* (Uppsats i konstvetenskap, Lunds universitet 1986)
Jönsson, Åke: ”Olympiska spelen i Ramlösa blev ingen succé” i *Populär historia 3* 1996
Linnerhjelm, Jonas Carl: *Brev under resor i Sverige av Jonas Carl Linnerhjelm – valda samt med inledning försedda av Harald Schiller* (Stockholm, 1932)
Lunds Kungl. universitets katalog (spridda årgångar)
Lunds universitets matrikel (spridda årgångar)
Nihlén, Lars: ”LUGI bara slutet på början” i Blom, K Arne (red): LUGI 1912–1987 – en 75-årskrönika (Lund 1987)
Schrevelius, Fredrik: *Lunds akademis constitutioner* (Lund 1832)
Sjögren, Tusse: *10-tals student* (Akademiska Föreningens årsbok 1993, Lund 1994)
Svenska Fäktförbundet 1904–1944 – Några glimtar (Stockholm 1944)
Svenskt biografiskt lexikon (främst artiklar om Pehr Henrik Ling och Gustaf Nyblæus)
Tegnér; Elof: *Lunds universitet 1872–1897* (Lund 1897)
Ulvros, Eva-Helen: ”Dansmästarna vid universiteten i Uppsala och Lund – Ett nytt bildningsideal formas” i RIG nr 2 2004
Weibull, Martin & Tegnér, Elof: *Lunds universitets historia 1668–1868*, 2 bd (Lund 1868)
Österberg, Henning: *Korsade klingor – Om fäktningens och duellerandets historia* (Stockholm 2010)